

Gekoppelde schrijflessen op de basisschool.

In de onlangs uitgebrachte 'Definitieve Conceptkerndoelen Nederlands, rekenen en schrijven' van het ministerie van onderwijs wordt aangegeven dat alle leerlingen een leesbaar handschrift moeten hebben. En dat krijg je niet zomaar. De leerkrachten hebben daar zeker een taak te vervullen. Ook adviseert de minister om de schrijfvaardigheden te koppelen aan andere vakken op school, zoals taal, spelling en de zaakvakken.

Hoe gaan we dat doen? Wat doen we dan tekort of verkeerd?

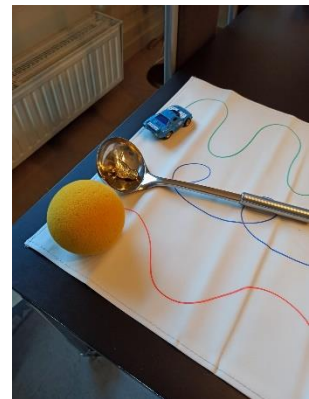
Wat is de visie van Stichting Haenen-van der Hout?

Zorg dat de kinderen schrijfrijp zijn voordat je aan het schrijven van letters en woorden begint. Schrijfrijp betekent dat de leerling, motorisch gezien, in de fase van lateralisatie zit. De leerling moet een goede oog-handcoördinatie hebben en vormen kunnen herkennen. Geef kinderen de ruimte die ze nodig hebben en begin dus ook op grote lege vellen. De manier van schrijven is voor alle leerlingen hetzelfde, maar de leerlingen mogen wel hun eigen kenmerken hebben. De een schrijft nu eenmaal groter dan de ander.

Schrijven verbinden aan andere vakken op school heeft twee voordelen. De leerkrachten worden gestimuleerd om bij alle vakken een goed handschrift te verwachten. Maar vooral zullen de leerlingen meer gemotiveerd zijn om de oefeningen te maken. Ze vertellen een verhaal, ze maken een taal oefening, ze geven een uitleg bij iets en dat moet gelezen kunnen worden door een ander.

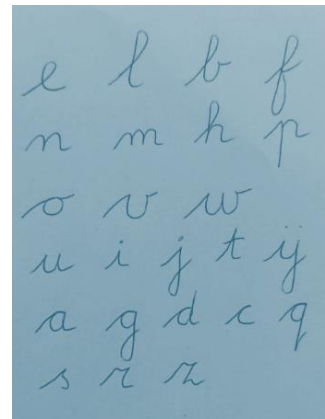
Hoe start je dan in het basisonderwijs?

Met de jongste kinderen kun je heel veel activiteiten doen om hun motorische vaardigheden en oog-, hand- en vingercoördinatie te ontwikkelen. Zo begeleid je ze goed naar de schrijfrijsheid. Schrijfrijs zijn is een voorwaarde om aan het schrijven te beginnen. De leerlingen moeten de motorische en sensomotorische vaardigheden beheersen, ze moeten vormen kunnen herkennen, onderscheid kunnen maken tussen links-rechts, onder-boven enz. Dit gebeurt allemaal in de eerste drie schooljaren. De schoolrijpheid ontstaat zo ongeveer tussen de 6 en 8 jaar. Tijdens de eerste jaren kun je dus veel 'tweehandige' spelletjes doen, laat ze vormen ontdekken, laat ze vooral eerst hun eigen lichaam mogen ontdekken met allerlei materialen.

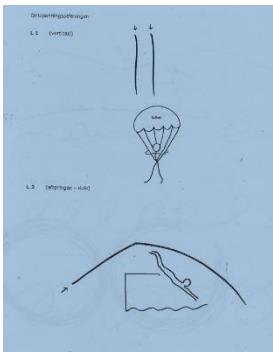

Maar in groep 3 leren ze toch al schrijven?

Ja, maar nog niet meteen op dag 1. Je hoeft niet te kunnen schrijven om te leren lezen, maar je moet wel kunnen lezen als je gaat schrijven. Het is dus heel belangrijk dat je in de eerste maanden veel schrijfvaardigheden oefent op papier, maar het zijn nog geen letters. Vormen, schrijfpatronen, juiste potloodgreep (wat ook in groep 1-2 al aangeleerd moet worden), goede zithouding. Als ze alle letters aangeboden hebben gekregen en de leerlingen kunnen de eerste woordjes lezen, dan kun je beginnen met het aanleren van letters. Qua moeilijkheid zijn er groepen letters en het is het beste om die als cluster aan te leren. Denk bijvoorbeeld aan de e-l-b. Die beginnen alle op dezelfde manier. Het aanleren van de letters gebeurt altijd op lege bladen, zodat de leerlingen echt de ruimte hebben. Later kun je lijnen toevoegen.

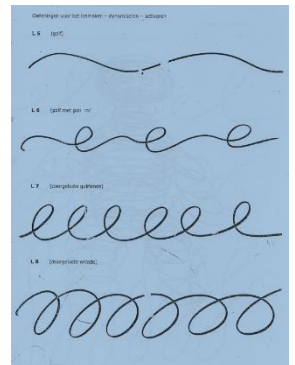

Hoe ziet het er in de praktijk uit? Schrijfles gecombineerd met andere vakken?

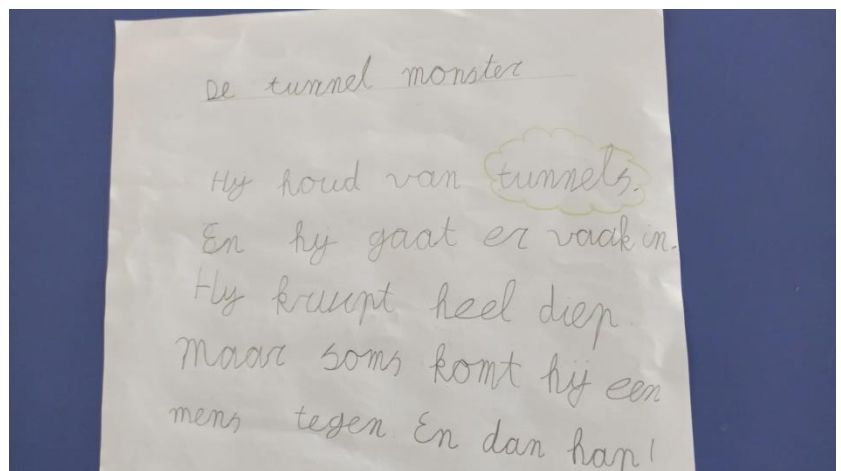

Elke les start met schrijfbewegingsoefeningen. Dit kun je doen door de standaardvormen te laten maken of je kunt het doen door de vormen te verwerken in een opdracht. Bijvoorbeeld:

De basisvormen op een leeg blad. Lekker ontspannen en je durven uiten op papier. Daarna gaan de leerlingen woorden of zinnen schrijven waarvan van tevoren wordt uitgelegd op welk doel we ons deze les gaan focussen. Bijvoorbeeld dat alle lussen onder de grondlijn moeten komen, alle letters a en o moeten gesloten zijn van boven.

Je kunt ook de schrijfvormen gebruiken bij een opdracht. Hier hebben de kinderen een steen uitgezocht, omgetrokken met potlood en daarna schreven ze een verhaal over De Steen.

Zijn er nog meer praktijkvoorbeelden?

1. De leerlingen hebben bij taal een les over bijvoeglijke naamwoorden. Het thema is verkeer. Als schrijfoefeningen kun je de volgende oefeningen doen: golven (boot), strepen van links naar rechts (auto), met twee handen rondjes draaien (fiets). De leerkracht laat daarna plaatjes zien van voertuigen. De leerlingen schrijven elk voertuig op met het lidwoord en kiezen zelf een bijvoeglijk naamwoord. Je kunt dan ook nog kiezen of de oudere leerlingen er een zin van maken. Ook maak je als leerkracht de keuze of ze alles op een leeg vel papier schrijven of een vel met lijntjes.
2. Een les over de herfst. De leerkracht vertelt over paddenstoelen en laat foto's zien van plaatjeszwammen, buisjeszwammen en buikzwammen. De oudsten lezen een tekst over die paddenstoelen. Als schrijfoefening tekenen de leerlingen buisjes en plaatjes in lege rondjes (onderkant van een paddenstoel). Bij deze oefening mogen ze alleen hun vingers bewegen. Als schrijfoefening letten we op de ruimte tussen de woorden. Als taal oefeningen schrijven de leerlingen in eigen woorden op wat ze geleerd hebben in de les.

Wat is beter? Leeg papier, lijntjespapier?

Belangrijk blijft dat de leerlingen hun eigen ruimte moeten kunnen gebruiken. Bij de start van het aanleren van letters en woorden is het het beste om een leeg vel papier aan te bieden. Direct op of tussen lijntjes te moeten schrijven kan schrijfkramp veroorzaken. We leren onze kinderen tenslotte ook niet lopen op een evenwichtsbalk!

Daarna kun je de leerlingen laten schrijven op alleen een 'onderlijn'. Het geeft sommige leerlingen wat meer inzicht in de verschillende zones: middenzone (a-o-e-i-u-n-m-v-w-z-r, onderzone (g-j-ij-f-en bovenzone (f-k-l-t-b-d-h).

Als je wel 'tussen de lijntjes' wilt laten schrijven, laat dan de leerlingen zelf bepalen welke grootte ze nodig hebben. Dat kunnen ze gewoon uitproberen.

Hebben we nu geen schrijfmethodes meer nodig?

Dat kun je eigenlijk zelf bepalen. Je krijgt in een schrijfmethode op een goede manier alle lettervormen aangeboden, maar het blijft het naschrijven van zinnen die je 'opgedragen' krijgt. Dat is niet voor iedereen even interessant. Je kunt de methode blijven gebruiken of je kunt alle schriften van alle leerjaren gebruiken om daar oefeningen uit te halen. Maar blijf het schrijven daarnaast wel koppelen aan de thema's die op school gedaan worden. Aandacht voor het schrijven tijdens taal, spelling, de zaakvakken levert een veel stabielers handschrift op, omdat ze altijd goed en leesbaar moeten schrijven.

Hoe beoordeel je het schrijfproces?

Je lessen hebben een leerdoel én een schrijfdoel. (Je kunt een gedicht schrijven en alle bovenlussen zijn goed zichtbaar in de bovenzone) Aan het einde van elke les kun je de leerlingen zelf in hun eigen werk, of in elkaars werk, laten omcirkelen wat ze mooi en goed leesbaar hebben geschreven. Tijdens de les kun je als leerkracht ook al rondlopen en controleren hoe het schrijven gaat. Ook altijd blijven letten op een goede schrijfhouding, pengreep enz.

Is het niet heel veel extra werk voor de leerkracht?

Dat zal in het begin zeker wat meer werk vragen. Maar de leerkrachten kunnen alle oefeningen die ze bedenken de jaren daarna ook gewoon weer gebruiken. Als iedereen de oefeningen per doel opslaat, kunnen alle leerkrachten daar gebruik van maken. Maar het belangrijkste blijft dat je als leerkracht moet verwachten dat de leerlingen altijd leesbaar schrijven in het handschrift dat ze op school geleerd hebben. Op latere leeftijd (groep 7-8) zal het type handschrift veranderen, maar leesbaar blijft een vereiste. Daar hebben ze hun hele leven plezier van.

Waarom dit uitgebreide artikel?

Stichting Haenen-van der Hout gaat workshops geven waarin leerkrachten praktisch meegenomen worden in het aanbieden van gekoppelde schrijflessen op de basisschool. We gaan oefeningen doen, zelf lessen voorbereiden en met elkaar maken. Je gaat gemotiveerd naar huis met een schat aan voorbeelden voor goede schrijflessen.

Ans van Zuijlen: Stichting Haenen-van der Hout